
شاعران حوزه ادبی عراق
(به‌گزیده‌ای از اشعار جمال‌الدین عبدالرزاق،
کمال‌الدین اسماعیل، ظهیر فاریابی و انوری ابیوردی)

گزینش و گزارش:
عباسعلی وقایی
یاسر دالوند

---

www.ketab.ir

سرشناسه	: وفایی، عباسعلی،
عنوان و نام پدیدآور	: شاعران حوزه ادبی عراق (به گزیده‌ای از اشعار جمال‌الدین عبدالرزاق، کمال‌الدین اسماعیل، ظهیر فاریابی و انوری ابیوردی) / عباسعلی وفایی، یاسر دالوند.
مشخصات نشر	: تهران: نشر علمی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۳۵۵ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۴۰۴-۳۴۰-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: شاعران ایرانی - قرن ۶ق. - سرگذشتنامه Poets, Iranian -- 12th century -- Biography
موضوع	: شعر فارسی - قرن ۶ق. - تاریخ و نقد Persian Poetry -- 12th century -- History and criticism
موضوع	: شعر فارسی - قرن ۶ق. - مجموعه‌ها Persian Poetry -- 12th century -- Collections
موضوع	: سبک عراقی (Iraqi style Persian poetry*)
شناخت افزوده	: دالوند، یاسر، ۱۳۵۰-
رده بندی کنگره	: ۳۹۶ش ۷/۱۷ PIR۳۶۹۱
رده بندی دیوید	: ۸۱۴/۲۱
شماره کتابشناسی	: ۴۰۲۲

خیابان انقلاب - مقابل دانشگاه تهران شماره ۱۲۲۴
 تلفن: ۶۶۴۶۰۶۶۷ فکس: ۶۶۴۹۱۰۱۱

شاعران حوزه ادبی عراق (به گزیده‌ای از اشعار جمال‌الدین عبدالرزاق / کمال‌الدین اسماعیل، ظهیر فاریابی و انوری ابیوردی) گزینش و گزارش: عباسعلی وفایی، یاسر دالوند

چاپ اول: ۱۳۹۶
 تیراژ: ۵۰۰ نسخه
 لیتوگرافی: کوثر
 چاپ: رامین

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۰۴-۳۴۰-۶

مرکز پخش: انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - شهدای ژاندارمری - پلاک ۱۰۳
 تلفن تماس جهت دریافت کتاب در منزل یا محل کار: ۱۲ و ۵۱۱-۶۶۴۶۰۷۲-۶۶۴۶۳۰۷۲

فهرست مطالب

پیشگفتار

نشانه‌ها و اختصارات

۱	نگاهی گذرا به تاریخ دوره سلجوقیان و خوارزمشاهیان
۴	ادبیات فارسی در زمان سلجوقیان و مغولان
۸	حوزه ادبی عراق
۹	سبک شعر در قرن ششم
۱۲	معرفی برخی از شاعران این دوره
۱۷	جمال‌الدین عبدالرزاق اصفهانی
۱۷	شرح احوال
۲۲	ترکیب‌بند (۱)
۲۶	شرح
۵۷	قصیده (۲)
۵۹	شرح
۷۶	قصیده (۳)
۷۸	شرح
۹۳	قصیده (۴)
۹۶	شرح
۱۲۲	اشعار شرح‌نشده
۱۳۰	کمال‌الدین اسماعیل اصفهانی
۱۳۰	شرح احوال
۱۳۴	قصیده (۱)
۱۳۵	شرح
۱۴۱	قصیده (۲)
۱۴۴	شرح

۱۶۲	قصیده (۳)
۱۶۳	شرح
۱۷۰	قصیده (۴)
۱۷۲	شرح
۱۹۰	اشعار شرح نشده
۱۹۵	ظهیرالدین فارابی
۱۹۵	شن احوال
۲۰۲	قصیده (۱)
۲۰۴	شرح
۲۱۸	قصیده (۲)
۲۲۰	شرح
۲۲۹	قصیده (۳)
۲۳۰	شرح
۲۳۸	قصیده (۴)
۲۴۰	شرح
۲۵۱	اشعار شرح نشده
۲۵۸	انوری ابیوردی
۲۵۸	شرح احوال
۲۶۶	قصیده (۱)
۲۶۹	شرح
۲۸۴	قصیده (۲)
۲۸۵	شرح
۲۹۳	قصیده (۳)
۲۹۴	شرح
۳۰۶	قصیده (۴)
۳۰۹	شرح
۳۳۲	اشعار شرح نشده
۳۴۰	فهرست منابع

پیشگفتار

کتاب حاضر متناسب با واحد درسی «شاعران حوزه ادبی عراق» (از دروس دوره کارشناسی رشته زبان و ادبیات فارسی) تدوین شده است. ساختار این کتاب بدین قرار است که در بخش نخست به بررسی تاریخ دوره سلجوقیان و خوارزمشاهیان، و همچنین تحولات ادبیات فارسی در این دوره پرداخته شده است. در ادامه نیز حوزه ادبی عراق (از حیث جغرافیایی)، سبک شعر در قرن ششم، و برخی از شاعران نامور این دوره معرفی شده‌اند. در بخش دیگر به‌طور مجزاً به معرفی چهار شاعر نامی این دوره، یعنی جمال‌الدین عبدالرزاق اصفهانی، کمال‌الدین اسماعیل اصفهانی، زهیر فاریابی و انوری ابیوردی پرداخته، و از هر کدام قصاید و اشعاری شرح شده است. در شرح اشعار سعی بر آن بوده است که به مباحث ریشه‌شناختی کلمات، و همچنین ساخت بلاغی ابیات توجه شود. از آنجا که در دو کتاب پیشین، یعنی «شاعران حوزه خراسان» و «پیشگامان نظم فارسی» به بررسی ویژگی‌های سبکی و زبانی ابیات پرداخته شده، در اثر حاضر از تکرار مباحث مذکور اجتناب شده است؛ مگر در موارد ضرور و لازم. در شرح مفردات تلاش بر آن بوده تا از «هنرهای» و «تدبیرهای» فارسی استفاده شود؛ در اکثر موارد، زبان کهن این کتب بدون هیچ‌گونه تغییری، حفظ شده است تا دانشجویان در خلال مباحث با این جنبه فرهنگ‌های فارسی نیز آشنا شوند. در شرح ابیات گاهی از شروح و گزیده‌های موجود، و همچنین تعلیقات دیوان چهار شاعر مذکور، استفاده شده که مشخصات آن‌ها در فهرست منابع و مآخذ مذکور است. در ضبط ابیات چنانکه سعی با ساختار شعر سازگار نبوده است، سعی شده تا با استفاده از منابع موجود ضبط درست کلمات، آید و در مواردی نیز به تصحیح قیاسی پرداخته شده است. اثر حاضر تقریباً مبتنی بر «فهرست قرر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تدوین و چنان‌پی‌ریزی شده است که دانشجویان بتوانند با مطالعه بخش‌هایی در کلاس، درس‌های دیگر را خود مطالعه کنند.

در پایان شایسته است از همه عزیزانی که ما را در تدوین این اثر یاری رسانده‌اند، قدردانی کنیم: نخست از استاد دانشمند، جناب دکتر سیروس شمیسا سپاسگزاریم. در شرح برخی از ابیات از تقریرات ایشان بهره برده‌ایم. همچنین از جناب دکتر علی حیدری تشکر می‌کنیم که یادآور برخی نکات شدند. از آقای مجتبی مرادی احمدوندی، ویراستار اثر، و از سرکار خانم شهلا حاتم‌آبادی، صفحه‌آرایی اثر، و نیز از ناشر گرامی که در روزگار عسرت نشر با اهتمام ویژه این آثار را به طالبان علم عرضه می‌دارد، سپاسگزاریم و توفیقات همگان را از خداوند بزرگ مسألت داریم!

مؤلفان

اردیبهشت ۱۳۹۶